

Ìwé Dániẹ̀lì - Nọmbà Mọkànlélogójì

Iṣẹ̀ Ìrànsẹ̀ Àsọtélẹ̀ Pọ̀òlù: Sísopọ̀ Ísírẹ̀lì Àtìjọ̀ pẹ̀lú Ísírẹ̀lì Ẹ̀mí

Jeff Pippenger

2024-01-05

Àpọ̀sítẹ̀lì Pọ̀òlù ni isopọ̀ àárín Ísírẹ̀lì àtìjọ̀ àtì Ísírẹ̀lì tí ẹ̀mí, nítorí iṣẹ̀ ìrànsẹ̀ rẹ̀, orúkọ rẹ̀, ipò ara ẹ̀ni rẹ̀, àtì iṣẹ̀ wòlì rẹ̀, gbogbo wọn jẹ́rìí sí òtítọ̀ yí. Ó fi ara rẹ̀ hàn gégé bí ẹ̀ni tí ó kéré jùlọ̀ nínú àwọn àpọ̀sítẹ̀lì, nítorí pé ó ti ẹ̀ inúnibíni sí àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lórùn.

Nítorí ẹ̀mí ni ẹ̀ni tí ó kéré jùlọ̀ nínú àwọn aposteli, tí kò yẹ kí a máa pè ní aposteli, nítorí mo ẹ̀ inúnibíni sí ijọ Ọ̀lórùn. 1 Kọ̀rinti 15:19.

Orúkọ tí a fi fún un nígbà ìyípadà rẹ̀ ni Pọ̀òlù, ẹ̀yí tí ó tùmọ̀ sí kékeré tàbí diẹ̀, nítorí ó jẹ́ ẹ̀ni tí ó kéré jùlọ̀ nínú àwọn àpọ̀sítẹ̀lì. Síbẹ̀, orúkọ àkọ̀kọ̀ rẹ̀ ni Sàùlù, ẹ̀yí tí ó tùmọ̀ sí “à̀yànfẹ̀”.

Nígbà náà ni Ananiá dàhùn pé, Olúwa, mo ti gbọ̀ lódò ọ̀pọ̀ ẹ̀niyàn nípa ọ̀kúnrin yí, bí ó ti ẹ̀ ibi púpọ̀ sí àwọn mímọ̀ rẹ̀ ní Jerúsálẹ̀mù: àtì níbì, ó ní àṣẹ̀ láti ọ̀dọ̀ àwọn olórí àlùfáà láti di gbogbo àwọn tí n pe orúkọ rẹ̀ mọ̀. Şùgbọ̀n Olúwa wí fún un pé, Maa lo: nítorí ohun èlò à̀yànfẹ̀ ni fún mi, láti gbé orúkọ mi lo síwájú àwọn orílẹ̀-èdè, àtì àwọn ọ̀ba, àtì àwọn ọ̀mọ̀ Ísírẹ̀lì, Iṣẹ̀ 9:13–15.

Saulu jẹ́ “ohun èlò à̀yànfẹ̀” láti gbé iyinrere lo sí ọ̀dọ̀ àwọn aláìkọ̀là, şùgbọ̀n ó ní láti kọ̀kọ̀ yí padà, kí a sì rẹ̀ í silẹ̀ di Paulu (kékeré), nítorí pé yòò nílò láti jẹ́ alágbára. Paulu lóye pé agbára rẹ̀ wà nínú kékeré rẹ̀, tàbí àìlera rẹ̀.

Kí n má bàa gbé mi ga ju iwọn lo nítorí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ifihàn náà, a fi ẹ̀gún kan fún mi nínú ẹ̀ran ara, ìrànsẹ̀ Satani láti na mí lójú, kí n má bàa gbé mi ga ju iwọn lo. Nítorí nńkan yí ni mo bẹ̀ Olúwa lẹ̀mẹ̀ta pé kí ó kúrò lódò mi. Ó sì wí fún mi pé, “Oore-ọ̀fẹ̀ mi tó fún ọ: nítorí a máa sọ agbára mi dí pípé nínú àìlera.” Nítorí náà, pẹ̀lú ayọ̀ púpọ̀ ni ẹ̀mí yòò kúkú máa şogo nínú àìlera mi, kí agbára Kristi lè bà lé mi lórí. Nítorí náà ni mo fi ní inú-dídùn nínú àìlera, nínú ẹ̀gàn, nínú à̀nì, nínú inúnibíni, nínú ipọ̀njú nítorí Kristi: nítorí nígbà tí mo bá ẹ̀ aláìlera, nígbà náà ni mo jẹ́ alágbára. 2 Kọ̀rinti 12:7–10.

A “yàn” Şọ̀lù, şùgbọ̀n kí ó lè lágbára, a sọ ọ̀ di kékeré (Pọ̀òlù). A yàn án láti mú ihinrere lo sí ọ̀dọ̀ àwọn Kẹ̀fẹ̀rì, şùgbọ̀n a ti yàn án ní apá kan nítorí ìmọ̀ rẹ̀ nípa Májẹ̀mù Láéláé.

Pàápàá nítorí mo mọ̀ ọ̀ pé iwọ̀ jẹ́ amọ̀ye ní gbogbo àṣà àtì ọ̀ràn tí ó wà láàrín àwọn Júù: nítorí náà mo bẹ̀ ọ̀ pé kí o fi sùúrù gbọ̀ mi. Gbogbo àwọn Júù ni ó mọ̀ iwà ayé mi láti igbà ọ̀dọ̀ mi, tí ó ti bẹ̀rẹ̀ láàrín orílẹ̀-èdè mi tìkára wọn ní Jerúsálẹ̀mù; Àwọn tí wọn ti mọ̀ mí láti ibèrèpèpè, bí wọn bá fẹ̀ jẹ́rìí, pé gégé bí ẹ̀ya isin wa tí ó le jùlọ̀ ni mo gbé gégé bí Farisí. Iṣẹ̀ 26:3–5.

A ti kọ̀ Saulu lábẹ̀ Gámáliẹ̀lì, ẹ̀ni tí a kà sí ọ̀kan lára àwọn olùkọ̀ nílá jùlọ̀ nínú Ìwé Mímọ̀ Májẹ̀mù Láéláé.

“A gba ibèrè náà, àtì pé ‘Pọ̀òlù dúró lórí àtẹ̀gùn, ó sì fi ọ̀wọ̀ rọ̀ àwọn ẹ̀niyàn náà.’ Àmì iṣisẹ̀ náà fa àfiyèsì wọn, nígbà tí iwà idúró rẹ̀ sì pa láṣẹ̀ fún ọ̀wọ̀. ‘Nígbà tí idákẹ̀jẹ̀ nílá kan sì şelẹ̀, ó bá wọn sọ̀rọ̀ ní èdè Heberu, ó ní, Ẹ̀yin ọ̀kúnrin, arákúnrin, àtì àwọn baba, ẹ̀ gbọ̀ idáhùn ara mi tí

mo n se nisinsin yi fun yin.' Ni gbígbò àwọn ọ̀rọ̀ Heberu tí wọn mò dáadáa náà, 'wón dáké sí i,' àti nínú idákéjé gbogboogbò, ó tẹ̀sìwájú pé: "Lòdótó, èmi jẹ ọ̀kúnrin kan tí í se Júù, a bí mi ní Tásù, ilú kan ní Kilikia, sùgbón a tò mi dàgbà ní ilú yìí ní eṣe Gamalieli, a sì kò mi gégé bí ilàna pípé ti òfin àwọn baba, mo sì ní itara sí Ọ̀lórùn, gégé bí gbogbo yin náà se ní lónií.' Kò sí eni tí ó lè se àwọn ọ̀rọ̀ aposteli náà, nítorí àwọn òtító tí ó tọ̀ka sí ni ọ̀pọ̀ èniyàn tí wọn sì wà láàyè ní Jerusalemu mò dáadáa." Acts of the Apostles, 408.

A kò yan Saulu ní àilétò, àti pé ọ̀kan nínú àwọn ète pátó iṣe-òjise Paulu ni láti se afára itàn mímó Ísírèlì gidi pò mò itàn mímó Ísírèlì ti emi. Ni ibamu pèlú òtító yìí, òun ni ó kọ ọ̀pọ̀ jùlọ nínú Májẹmú Tuntun. Orí kan nínú àwọn ikòwé rẹ̀ n tọ̀ka sí idásilẹ̀ itilẹ̀yìn fún ilàna ifiransẹ̀ ángẹ̀lì àkókó, àti pèlú fún ilàna ifiransẹ̀ àwọn ángẹ̀lì kẹ̀ta. Àyọ̀kà náà jẹ̀ ère irántí kan nínú itàn Adventism tí n fi iyatọ̀ hàn láàárín àwọn ọ̀lọ̀gbón àti àwọn aṣiwèrè ní ibèrè àti ní ọ̀pin Adventism.

Sùgbón nisinsinyi, ara, awa n be yin nipa wiwa Oluwa wa Jesu Kristi, ati nipa ikojopo wa jo sodo re, ki a ma se tete mi yin ninu okan, tabi ki a ma se da yin laamu, ki i se nipa emi, tabi nipa oro, tabi nipa leta bi eni pe lati odo wa ni, bi eni pe ojo Kristi ti sunmo tosi. Ki enikeni ma se tan yin je ni onakonakona: nitori ojo naa ki yoo de, bi ko se pe iyapa nla yoo kokoro de, ki a si fi okunrin ese han, omo iparun naa; eni ti o n tako, ti o si n gbe ara re ga ju gbogbo ohun ti a n pe ni Olorun lo, tabi ohun ti a n bowo fun; to beere gee ti un bi Olorun jokoo ninu tepili Olorun, ti o n fi ara re han pe un ni Olorun. E ko ranti bi, nigba ti mo si wa pelu yin, mo ti n so nnkan wonyi fun yin? Ni bayii e si mo ohun ti o n di i mu, ki a le fi i han ni akoko tire. Nitori asiri iwa buburu ti bere ise re tele: eni ti o n di i mu nisinsinyi yoo ma di i mu, titi a o fi mu un kuro ni ona. Nigba naa ni a o fi eni buburu naa han, eni ti Oluwa yoo fi emi enu re run, ti yoo si fi imole wiwa re pa run: ani eni naa, eni ti wiwa re je gega bi ise Satani pelu gbogbo agbara ati ami ati ise iyanu eke, ati pelu gbogbo etan aisododo ninu awon ti n segebe; nitori won ko gba ife otito, ki a le gba won la. Nitori eyi ni Olorun yoo fi ran itanje alagbara si won, ki won le gba eke gbogbo: ki a le da gbogbo awon ti ko gba otito gbogbo lebi, sùgbón tí wọn ní inu didun ninu aisododo. 2 Tesalónikà 2:1–12.

Àyíkà eṣe yi ni ifokanbale lori igba ti Kristi yoo pada wa ni igba keji. Paulu ranti awon ara Tesalónikà pe un ti dahun ibanuje yen tele nigba ti o so pe, "E ko ha ranti pe, nigba ti mo si wa lodoyin, mo ma n so nnkan wonyi fun yin?" Paulu n gbiyanju lati dena ki a ma se tan awon ara je nipa oran "wiwa Oluwa wa Jesu Kristi, ati ikojopo wa jo sodo re."

Àwọn akowé itàn mò pé idá kan nínú ihin-iṣe William Miller dá lóri bí ó se tumò egbèrún méjilááádóta [2,300] odún tí a menuba nínú Dánièlì orí kejo, eṣe kerinlá. Ídá keji ihin-iṣe rẹ̀, èyí tí a kí í mò sí i nígbà míí, ni iṣe rẹ̀ láti ṣatakò sí àwọn èkó èké nipa Ìpadàbò Keji ti Kristi.

Ní ibamu pèlú onà iṣe aṣiṣe ti àwọn Jesuit, èkó èké kan wà—tí ó sì sì wà tí tí di oní—tí ó gbajúbajà, èyí tí William Miller máa n tako ní igbà gbogbo. Èkó èké náà ni pé kí ìpadàbò keji ti Olúwa tó dé, àkókò àlàáfia egbèrún odún kan ni yóò ṣáájú rẹ̀, èyí tí a n pè ní "temporal millennium," tí Sister White náà sì tako.

Iṣe Miller pèlú n fi otító ìpadàbò Kristi gégé bí ohun gidi múlẹ̀, ní itakò sí oríṣiṣiṣi èrò èké nipa egbèrún odún náà tí ó wọ̀pọ̀ ní àkókò igbésí ayé rẹ̀. Paul n soro nipa Ìpadàbò Keji nínú 2 Tesalónikà, nítorí náà eṣe náà jẹ̀ apá kan nínú oye Miller nipa Ìpadàbò Keji gégé bí ohun gidi. Orí

nàà jẹ́ “Òtítọ́ Àsikò Yíí” fún Miller.

Paulu tọka sí àtòpò pàtàkì àwọn isẹ̀lẹ̀ tí ó ní ibásepo pẹ̀lú Ìbòwá Keji, ó sì tún fi idí oḡbón tí àwọn ará Tesalonika kò fi ye kí wọn retí ipadà Oluwa nínú igbésí ayé wọn hàn. Paulu wí pé, “Nísinsin yíí, a bẹ̀ yín, ará, nípa ìbòwá Oluwa wa Jesu Kristi, àti nípa àkójọ wa jọ sódò rẹ̀.” Ọ̀rọ̀ nàà “bẹ̀” túmọ̀ sí láti ẹ̀ ibeèrè lónà àyèwò. Paulu n ẹ̀ àlàyé oḡbón lóri àwọn èròjà tí ó ní ibásepo pẹ̀lú Ìbòwá Keji, ó sì n mú àwọn olùgbò rẹ̀ kojá nípasẹ̀ irú ibeèrè àyèwò kan, tí a pinnu láti mú kí itúpalẹ̀ oḡbón rẹ̀ jáde láti ọ̀dò àwọn tí n gbọ̀ ọ̀n.

Ètò isàlàyé oḡbón rẹ̀ ni pé kí Kristi tó padà wá lẹ̀kẹjẹ, a gbódò ti dá ipò pòòpù mò, kí ó sì ti jọba; àti pé kí ipò pòòpù tó farahàn nínú itàn, iṣubú kúrò ní igbàgbò gbódò ti wáyé. Iṣubú kúrò ní igbàgbò nàà ẹ̀ wá ní iwájú nígbà nàà, nítorí nàà ifarahàn ipò pòòpù sì tún wá ní ikègbè rẹ̀ ju bẹ̀ ẹ̀ lọ. Nítorí nàà, báwo ni ẹ̀nikẹni ẹ̀ lè jẹ́ kí a tàn án jẹ́ sínú irònú pé ipadàbò Kristi ti súnmo? Ó lo ọ̀pòlọ̀pò àpẹ̀rẹ̀ àmì ti ipò pòòpù láti fi múlẹ̀ dájú ẹ̀ni tí agbára nàà jẹ́, èyí tí a fi hàn lẹ̀yìn iṣubú kúrò ní igbàgbò. Ó pe ipò pòòpù ní “òkúnrin ẹ̀ṣẹ̀,” “ẹ̀ni búburú” nàà, “omọ iparun,” àti “àṣírí àìsòdodo.” Arabinrin White sọ ní kedere pé gbogbo wònyí jẹ́ àmì tí n fi ipò pòòpù hàn.

“Sùgbón kí ibò wá ti Kristi tó dé, àwọn isẹ̀lẹ̀ pàtàkì nínú ayé ẹ̀sìn, tí a ti sọ tẹ̀lẹ̀ nínú àsọtẹ̀lẹ̀, ní láti ẹ̀lẹ̀. Àpòsítẹ̀lì nàà kéde pé: ‘È má ẹ̀ jẹ́ kí a tètè mì yín nínú ọ̀kàn, tàbí kí a yọ yín lẹ̀nu, bẹ̀ ni kí i ẹ̀ nípa ẹ̀mí, tàbí nípa ọ̀rọ̀, tàbí nípa lẹ̀tà bí ẹ̀ni pé láti ọ̀dò wa ni, bí ẹ̀ni pé oḡ Kristi ti súnmo tòsí. Kí ẹ̀nikẹni má ẹ̀ tàn yín jẹ́ ní ọ̀nà kankan: nítorí oḡ nàà kì yóò dé, bí kò ẹ̀ pé iyapa fílá yóò kókó wá, àti pé a ó fi ènìyàn ẹ̀ṣẹ̀ nàà hàn, omọ iparun; ẹ̀ni tí n tako, tí ó sì n gbé ara rẹ̀ ga ju gbogbo ohun tí a n pè ní Ọ̀lórún lọ, tàbí tí a n bọ; tí tí yóò fi jókòò nínú tẹ̀pìlì Ọ̀lórún bí Ọ̀lórún, ní fífí ara rẹ̀ hàn pé ọ̀n ni Ọ̀lórún.’”

“A kò gbódò túmọ̀ ọ̀rọ̀ Pọ̀lù ní ọ̀nà tí kò tọ. A kò gbódò kòni pé ọ̀n, nípa ifihàn àkànṣe, ti kilò fún àwọn ará Tesalóníkà nípa wíwá Kristi tó sún mólẹ̀ lẹ̀ṣẹ̀ṣẹ̀. Ipo bẹ̀ yóò fa idarúdàpò nínú igbàgbò; nítorí irẹ̀wẹ̀sì ọ̀kàn sáà máa n yorí sí àìgbàgbò. Nítorí nàà, àpòsítẹ̀lì nàà kilò fún àwọn ará nàà pé kí wọn má ẹ̀ gba irú ihin bẹ̀ gẹ́gẹ̀ bí ẹ̀ni pé ó ti ọ̀dò ọ̀n wá, ó sì tẹ̀sìwájú láti fi idí òtítọ̀ nàà múlẹ̀ pé agbára pòòpù, gẹ́gẹ̀ bí a ti sàlàyé rẹ̀ kedere nípasẹ̀ wòlì Dániẹ̀lì, ẹ̀ni ní láti dide kí ó sì jagun sí àwọn ènìyàn Ọ̀lórún. Tí tí agbára yíi yóò fi ẹ̀ ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ tí n mú ikú wá, tí ó sì kún fún ọ̀rọ̀-ìsọ̀rọ̀-òdì sí Ọ̀lórún, yóò jẹ́ asán fún iḡ láti máa retí wíwá Olúwa wọn. ‘È kò ha rántí bí,’ ni Pọ̀lù béèrè, ‘pé, nígbà tí mo ẹ̀ wá lọ̀dọ̀ yín, mo sọ nṣkan wònyí fún yín?’”

“Ìpẹ̀nìjà tí ó burú gidigidi ni yóò dojú kọ iḡ òtítọ̀. Kòdà ní àkókò tí àpòsítẹ̀lì nàà n kòwé, ‘àṣírí iwá àilófin’ ti bẹ̀rẹ̀ sí í ẹ̀ṣẹ̀ tẹ̀lẹ̀. Àwọn isẹ̀lẹ̀ tí yóò ẹ̀lẹ̀ ní oḡ iwájú ni yóò jẹ́ ‘gẹ́gẹ̀ bí ẹ̀ṣẹ̀ Satani pẹ̀lú gbogbo agbára àti àwọn àmì àti ẹ̀ṣẹ̀ iyanu èké, àti pẹ̀lú gbogbo itanjẹ̀ àìsòdodo nínú àwọn tí n ẹ̀gbé.’”

“Ọ̀rọ̀ aposteli nàà nípa àwọn tí yóò kò láti gba ‘ifé òtítọ̀’ jẹ́ ohun tí ó ẹ̀ pàtàkì gidigidi, tí ó sì kún fún ibèrù mímo. ‘Nítorí èyí,’ ni ó fi sọ nípa gbogbo àwọn tí yóò mọ̀mọ̀ kọ àwọn iránsẹ̀ òtítọ̀ nàà pé, ‘Ọ̀lórún yóò rán itanràn alágbára sí wọn, kí wọn lè gba irọ̀ gbó: kí a lè dá gbogbo àwọn nàà lẹ̀bi tí kò gba òtítọ̀ gbó, sùgbón tí wọn ní inú-dídùn nínú àìsòdodo.’ Ènìyàn kò lè kọ àwọn ikilò tí Ọ̀lórún fi àánú rán sí wọn láìjìyà. Kúrò lọ̀dọ̀ àwọn tí wọn n tẹ̀sìwájú ní yíyí padà kúrò nínú àwọn ikilò wònyí, Ọ̀lórún máa yọ̀ Ẹ̀mí Rẹ̀ kúrò, kí ó fi wọn silẹ̀ fún àwọn ẹ̀tàn tí wọn fẹ̀ràn.” Acts of the Apostles, 265, 266.

Bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé Arabinrin White dá ẹ̀ni tí ó jẹ́ “òkúnrin ẹ̀sẹ̀” náà mọ̀ ní tààràtà, ẹ̀ni “burúkú” náà, “omọ́ iparun” àti “àṣírí àìṣòdodo” láti inú ẹ̀sẹ̀ Paul, tí ó sì pè é ní “agbára pàápàá,” ó tún sọ̀ ju bẹ̀ẹ̀ lọ. Ó fi hàn pé àwọn ààmì wònyí tí Paul lò láti fi dá pòòpù ti Romu mọ̀, ni a fi ìdásílẹ̀ wọn mú láti inú ìwé Dániẹ̀lì, nígbà tí ó sọ̀ pé, “Nítòrí náà, aposteli náà kilò fún àwọn ará láti má ẹ̀ gba irú iròyìn bẹ̀ẹ̀ gégé bí ẹ̀ni pé ó ti ọ̀dò rẹ̀ wá, ó sì tẹ̀síwájú láti tẹ̀numọ̀ ọ̀títọ̀ náà pé agbára pàápàá, gégé bí wòlì Dániẹ̀lì ti ẹ̀pẹ̀júwe rẹ̀ ní kedere, ẹ̀ni ní láti dide kí ó sì jagun sí àwọn ẹ̀niyàn Ọ̀lórùn. Títí agbára yíi yóò fi ti ẹ̀ ẹ̀sẹ̀ rẹ̀ tí n mú ikú wá àti ti ọ̀rò-òdì sí Ọ̀lórùn, yóò jẹ́ asán fún ijo láti máa retí ibòwò Olúwa wọn.” Paul n fi apá iròyìn náà sí àwọn ará Tẹ̀salonika, ẹ̀yí tí ó fi jẹ́ pé a mọ̀ pàápàá, lórí Dániẹ̀lì orí kọ̀kànlá, àti ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlọ̀gbọ̀n.

Oba náà yóò sì ẹ̀ gégé bí ifẹ̀ ara rẹ̀; yóò sì gbé ara rẹ̀ ga, yóò sì fi ara rẹ̀ ẹ̀ nlá ju gbogbo ọ̀lórùn lọ, yóò sì sọ̀ àwọn ohun àgbàyanu sí Ọ̀lórùn àwọn ọ̀lórùn, yóò sì ẹ̀ ẹ̀sẹ̀yọ̀rì títí ibínú yóò fi parí: nítòrí ohun tí a ti pinnu yóò ẹ̀. Dániẹ̀lì 11:36.

Nígbà tí Pọ̀ọ̀lù fi dá pòòpù mọ̀ gégé bí ẹ̀ni tí “ó n tako, tí ó sì n gbé ara rẹ̀ ga ju gbogbo ohun tí a n pè ní Ọ̀lórùn lọ, tàbí tí a n bọ̀wò fún; tó bẹ̀ẹ̀ tí ó fi jókòò nínú tẹ̀npìlì Ọ̀lórùn bí Ọ̀lórùn, tí ó n fi ara rẹ̀ hàn pé òun ni Ọ̀lórùn,” Pọ̀ọ̀lù n tún àpẹ̀júwe wòlì Dániẹ̀lì sọ̀ nípa “oba” náà tí ó ẹ̀ “gégé bí ifẹ̀ ara rẹ̀,” tí ó sì gbé “ara rẹ̀ ga” tí ó sì sọ̀ “ara rẹ̀ di nlá ju gbogbo ọ̀lórùn lọ.” Pòòpù ni oba náà tí ó n sọ̀ “àwọn ohun àgbàyanu sí Ọ̀lórùn àwọn ọ̀lórùn”, àti pé pòòpù ni agbára náà tí yóò “ẹ̀sẹ̀yọ̀rì títí di” àkọ̀kọ̀ “ibínú” yóò “fi parí” ní 1798.

Dániẹ̀lì orí kọ̀kànlá, ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlọ̀gbọ̀n, ẹ̀ pàtàkì gidigidi láti lóye ní tòótọ̀ bí a bá fẹ́ lóye itẹ̀síwájú ìmọ̀ ní ọ̀dún 1989 ní ọ̀títọ̀. Nítòrí ẹ̀yí, ẹ̀kọ̀ ẹ̀ké pé oba tí a mẹnuba nínú ẹ̀sẹ̀ náà jẹ́ Faransé, gégé bí Uriah Smith ẹ̀ mú un wá, ni a gbé kalẹ̀ ní iran àkọ̀kọ̀ ti Adventism (1863 sí 1888). Smith yí ọ̀rọ̀ ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlọ̀gbọ̀n padà láti “oba náà” (ẹ̀yí tí í ẹ̀ papacy tí a ti n ẹ̀pẹ̀júwe nínú àwọn ẹ̀sẹ̀ tó ẹ̀ájú) sí “oba kan” (oba ẹ̀yíkẹ̀yí) kí ó lè fi àwọn àbùdà ọ̀nà ijosin Róòmù kàn Faransé aláìgbàgbọ̀ nínú Ọ̀lórùn, ẹ̀sẹ̀yọ̀rì ẹ̀yí kì í ẹ̀ ohun m̀íràn bí kò ẹ̀ ibi ibẹ̀rẹ̀ láti gbé ẹ̀kọ̀ àyànfẹ̀ tirẹ̀ kalẹ̀ nípa pé Tọ̀kì ni oba àríwá nínú ẹ̀sẹ̀ ogójì àti àwọn ẹ̀sẹ̀ tó tẹ̀lẹ̀ e.

Sátàni bẹ̀rẹ̀ ní kutukutu láti ẹ̀kòkòkò náà pé oba tí a mẹnuba nínú ẹ̀sẹ̀ náà ni ijo pàápàá, ó sì jẹ́ apòsítẹ̀lì Pọ̀ọ̀lù tí ó fi ẹ̀lẹ̀rìi kejì kún ẹ̀rì Dániẹ̀lì sí ọ̀títọ̀ yíi. Arabinrin White pèsè ẹ̀lẹ̀rìi kẹ̀ta.

Kì í ẹ̀ pé Sátàni nikan wá láti bo ọ̀títọ̀ náà mọ̀lẹ̀ pé oba tí a mẹnuba nínú ẹ̀sẹ̀ náà ni pòòpù, ẹ̀sẹ̀yọ̀rì nípa yíyí ọ̀títọ̀ tí ó wá nínú ẹ̀sẹ̀ náà sí ọ̀pọ̀ m̀íràn, Sátàni tún sọ̀ ìtumọ̀ ohun tí “ibínú” nínú ẹ̀sẹ̀ náà n sọ̀jú di ohun tí ó ẹ̀kòkòkò. Ipò pòòpù nínú ẹ̀sẹ̀ náà yóò máa ẹ̀sẹ̀yọ̀rì títí di ọ̀dún 1798 nígbà tí a fi ọ̀gbé apaniyan rẹ̀ lù ú. Ọ̀dún 1798 ni ọ̀pin ẹ̀gbẹ̀rún méjì ọ̀górùn-ún m̀árùndínlọ̀gún ọ̀dún ibínú Ọ̀lórùn tí a mú ẹ̀ sí orí ijo oba àríwá Israẹ̀lì, tí ó bẹ̀rẹ̀ ní ọ̀dún 723 ẹ̀ájú ibi Kristi.

Bí Adventism bá ti dáàbò bo tí ó sì ti mú “àkòkò méje” dúró ẹ̀sẹ̀yọ̀rì ní ọ̀dún 1863, ó fẹ̀rẹ́ jẹ́ ohun tí kò ẹ̀ ẹ̀ rára kí Uriah Smith lè yó̀ lọ pẹ̀lú irú ọ̀mùgò bẹ̀ nípa ẹ̀sẹ̀ kẹ̀rindínlọ̀gbọ̀n, nítòrí “ibínú” náà ì bá ti jẹ́ mímọ̀ gégé bí a sọ̀jú ibínú àkọ̀kọ̀ ti Ọ̀lórùn ti “àkòkò méje,” nípa bẹ̀ẹ̀ kò ní ibásepo kankan rára pẹ̀lú Faranse. Itẹ̀síwájú ìmọ̀ ní 1989 ni Pọ̀ọ̀lù fi itilẹ̀yìn múlẹ̀ nínú ipínrò náà, àti nítòrí ẹ̀yí, ikilò Pọ̀ọ̀lù nínú ipínrò náà nípa àwọn tí kò gba ifẹ̀ ọ̀títọ̀, ẹ̀sẹ̀yọ̀rì tí wọn gba ìtanràn agbára, wá bá wọn nípasẹ̀ ikòsílẹ̀ wọn sí àwọn ọ̀títọ̀ tí Pọ̀ọ̀lù gbé kalẹ̀ nínú ipínrò náà. Okan nínú àwọn ọ̀títọ̀ wònyí ni idánimọ̀ tó tọ̀ ti oba àríwá nínú Danieli orí kọ̀kànlá, ẹ̀sẹ̀ ogójì sí m̀árùn-únlẹ̀lọ̀gójì.

Nínú ẹ̀ṣẹ̀ nàà, lẹ́yìn tí Pọ̀lù ti dá pọ̀pù ti Róòmù mò, ó tún tọ́ka sí àtẹ̀lẹ̀ṣẹ̀ àwọn iṣẹ̀lẹ̀ ní iparí ayé tí ń sáájú Ìpadàbò Kejì tí Kristi, èyí tí ó jẹ́ kókó-ọ̀rọ̀ ẹ̀ṣẹ̀ nàà. Ó wí pé, “nígbà nàà ni a ó fi ẹ̀ni burúkú nàà hàn.” “ẹ̀ni burúkú” nàà ni pọ̀pù, “ẹ̀ni tí Olúwa yóò fi Ẹ̀mí ẹ̀nu rẹ̀ run, tí yóò sì pa rẹ̀ run pẹ̀lú ìmọ̀lẹ̀ dídán ibòwò rẹ̀.” Lẹ́yìn nàà, Pọ̀lù sọ pé, “Àní òun nàà, ẹ̀ni tí ibòwò rẹ̀ ń bọ̀ gégé bí iṣẹ̀ Satani pẹ̀lú gbogbo agbára àti ààmì àti iṣẹ̀ iyanu èké.” Jèsù ni ẹ̀ni nàà “ẹ̀ni tí ibòwò rẹ̀ ń bọ̀ gégé bí iṣẹ̀ Satani.”

Ìṣiṣẹ̀ àgbàyanu Satani ni àkókò láti inú Òfin Ojọ̀ Àìkú tí ó ń bọ̀ láipẹ̀, tí tí di igbà tí Mikaeli yóò dide tí àkókò idánwò èniyàn yóò sì parí. Satani kí í ṣe iṣẹ̀ àgbàyanu kankan ní àkókò Àjàkálẹ̀ Àkẹ̀yìn Méje tí a tú jáde láti iparí àkókò idánwò tí tí di igbà tí Kristi yóò padà.

“Kristi wi pé, ‘Nípa èso wọn ni èyin yóò fi mò wón.’ Bí àwọn ẹ̀ni tí a ti ń ṣe iwòsàn nípasẹ̀ wọn bá ní itẹ̀sí, nítorí àwọn ifihàn wònyí, láti dá àibikítà wọn sí òfin Olórùn láre, tí wón sì ń bá a lo nínú àìgbọ̀ràn, bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé wón ní agbára sí iwònkùwò gbogbo, kò tùmò sí pé wón ní agbára ńlá Olórùn. Ní idákẹ̀jì, agbára ṣiṣe iṣẹ̀-iyanu ti aṣinà ńlá ni. Òun jẹ́ arúfin sí òfin iwà rere, ó sì ń lo gbogbo ọ̀nà tí ó lè gbé kalẹ̀ láti fọ̀ ojú èniyàn lóri nípa iwà tòótó rẹ̀. A ti kilò fún wa pé ní àwọn ojọ̀ ikeyin òun yóò ṣiṣe pẹ̀lú àwọn àmì àti iṣẹ̀-iyanu èké. Òun yóò sì máa bá a lo nínú àwọn iṣẹ̀-iyanu wònyí tí tí di iparí àkókò idánwò, kí ó lè tọ́ka sí wón gégé bí ẹ̀rì pé angẹ̀li ìmọ̀lẹ̀ ni òun, kí í ṣe ti òkùnkùn.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 911.

Paulu fi hàn pé iṣubú kúrò ní igbàgbọ̀ yóò wà tí yóò sáájú ifihàn ipò pàápàá, àti pé Ìbò Wíwá Kejì Kristi yóò ṣelẹ̀ “lẹ́yìn” iṣẹ̀ àgbàyanu Satani. Iṣẹ̀ àgbàyanu Satani bèrẹ̀ nígbà òfin Ojọ̀ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà, ó sì parí nígbà dídé iparí àkókò idánwò àti àwọn àjàkálẹ̀-àrùn méje ikeyin. Iṣẹ̀ àgbàyanu Satani bèrẹ̀ nígbà òfin Ojọ̀ Àìkú ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ̀ríkà.

“Nípa ilàna tí yóò fi ipa mú idásílẹ̀ ipò Pópù ṣe ní itakò sí òfin Olórùn, orílẹ̀-èdè wa yóò ya ara rẹ̀ kúrò ní òdodo pátápátá. Nígbà tí Pírótésítání yóò na ọ̀wọ̀ rẹ̀ kojá ihòhò láti di ọ̀wọ̀ agbára Róòmù mú, nígbà tí yóò gòkè kojá ojú ọ̀gbun láti fi ọ̀wọ̀ papọ̀ pẹ̀lú Ẹ̀mí-òkùnkùn, nígbà tí, lábé agbára iṣòkan mètà yìi, orílẹ̀-èdè wa yóò kọ̀ gbogbo ilàna Òfin Orílẹ̀-èdè rẹ̀ sílẹ̀ gégé bí ijoba Pírótésítání àti ti olóminira, tí yóò sì pèsè ọ̀nà fún itànkálẹ̀ irọ̀ àti ẹ̀tàn Pápá, nígbà nàà ni a lè mò pé àkókò ti dé fún iṣẹ̀ àgbàyanu Sátání, àti pé òpin ti sún mólé.” Testimonies, volume 5, 451.

Òfin ojọ̀ Àìkú ni iparí ijoba kẹfà, ẹ̀ranko ilẹ̀ nàà ti Ifihàn orí kẹtálá. Ẹ̀ranko ilẹ̀ nàà bèrẹ̀ sí í joba ní iparí ọ̀dún ẹ̀gbẹ̀rún kan, ọ̀górún-ún méjì, àti ọ̀gọ̀ta ijoba pọ̀pù ní ọ̀dún 1798. Nítorí nàà, a fihàn ipò pọ̀pù ní ọ̀dún 538, bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé iṣẹ̀ rẹ̀ láti gba àkóso ayé tí ń ṣiṣe tẹ̀lẹ̀ nígbà tí Pọ̀lù kọ̀ ọ̀rọ̀ rẹ̀. Sáájú ọ̀dún 538, iyapa kan yóò wà tí yóò sáájú ifihàn ọ̀kùnrin ẹ̀ṣẹ̀ nàà, ẹ̀ni tí ó jókóó nínú tẹ̀npìlì Olórùn.

Ìyàsílẹ̀ nàà ni a sàpẹ̀rẹ̀ rẹ̀ nípasẹ̀ ijo Págámò nígbà tí ijo Kristeni bá ẹ̀sìn Kẹ̀fẹ̀rì dọ̀gba, gégé bí a ti sáfihàn rẹ̀ nínú ọ̀ba-ọ̀ba Constantine. Pọ̀lù ń tọ́ka sí àwọn àmì ojú ọ̀nà àsọtẹ̀lẹ̀ tí ó gbọ̀ḍọ̀ ṣelẹ̀ kí Ìpadàbò Kejì Kristi tó dé. Lẹ́yìn tí ó ti tún ohun tí ó ti kọ̀ àwọn ará Tessalonika tẹ̀lẹ̀ ṣe, nígbà nàà ni ó bèèrè bóyá wón kò rántí pé òun ti kọ̀ wón ní àwọn òtítọ̀ wònyí tẹ̀lẹ̀. Nígbà nàà ni ó sì tún rán wón létí pé wón gbọ̀ḍọ̀ tún rántí pé òun kọ̀ wón pé agbára kan yóò “dí” pọ̀pù “mú kí” pọ̀pù nàà “farahàn ní àkókò tirẹ̀?” Ọ̀rọ̀ nàà “witholdeth” tùmò sí láti dáwọ̀ dúró. Ọ̀rọ̀ nàà “witholdeth” ni a

tún tùmò sí “now letteth” ní ikeyìn nínú esè kan náà.

Nítorí náà, a ɛe aɔju ipínro náà ní tòótó gégé bí; “Àti nísinsin yìi èyin mo ohun tí n dí ijọ-oba pòòpù náà lówó, kí ijọ-oba pòòpù náà lè farahàn ní àkókò rẹ. Nítorí àṣírí iwà àilófin (ijọ-oba pòòpù náà) ti n ɛisè tẹlẹ: ɛni náà nikan tí ó n dí ijọ-oba pòòpù náà lówó bá yí, yòò máa bá a lọ láti dí ijọ-oba pòòpù náà lówó títí a ó fi mú un kúrò lójú ọ̀nà.” Nígba tí William Miller mo itumò ipínro yìi nínú Tɛsalóníkà, ó mo pé agbára tí ó dá ijọ-oba pòòpù náà dúró kúrò ní gígún sí orí itẹ ayé ní ọdún 538, ni Romu keferi, àti pé Romu keferi yòò dá ìdide agbára pòòpù náà dúró, títí a ó fi “mú un kúrò lójú ọ̀nà.”

“Ní àkókò ọdún méjìlá tí mo fi jẹ onígbaḅḅò nínú Ọlórún lásán, mo ka gbogbo itàn tí mo lè rí; ùgbòn ní bá yí mo fẹràn Bíbẹ̀lì. Ó kòni nípa Jésù! ùgbòn síbẹ̀, ọ̀pọ̀ apá kan ti Bíbẹ̀lì sì ɔ̀kùnkùn sí mi. Ní ọdún 1818 tàbí 19, nígbà tí mo n bá ọ̀rẹ̀ kan sọ̀rọ̀, ɛni tí mo lọ bẹ̀ wò, tí ó sì ti mò mí, tí ó sì ti gbọ̀ mi nígbà tí mo jẹ onígbaḅḅò nínú Ọlórún lásán, ó bi mí léèrè, ní ọ̀nà tí ó ní itumò pàtàkì kan, pé, ‘Kí ni irò yín nípa ɛsè yí, àti èyí?’ ní tọ̀ka sí àwọn ɛsè ìgbàni tí mo ti kò nígbà tí mo jẹ onígbaḅḅò nínú Ọlórún lásán. Mo mo ohun tí ó n ɛe, mo sì dàhùn pé—Tí ẹ̀ bá fún mi ní àkókò, èmi yòò sọ̀ fún yín ohun tí wọn tùmò sí. ‘Báwo ni àkókò tó pọ̀ tó ni ẹ̀ fẹ?’ Mí ọ̀ mò, ùgbòn èmi yòò sọ̀ fún yín, ni mo dàhùn, nítorí èmi kò lè gbà pé Ọlórún ti fúnni ní ìfihàn kan tí a kò lè yé. Nígba náà ni mo pinnu láti kẹ̀kọ̀ Bíbẹ̀lì mi, ní ìgbàḅḅò pé mo lè sàwàrí ohun tí Èmí Mímọ̀ tùmò sí. ùgbòn lésẹ̀kẹ̀sẹ̀ tí mo ti ɛe ipinnu yí, èrò náà wọ̀ inú mi pé—‘Bí ó bá ɛlẹ̀ pé o bá rí ɛsè kan tí o kò lè yé, kí ni iwọ̀ yòò ɛe?’ Ọ̀nà yí láti kẹ̀kọ̀ Bíbẹ̀lì wá sí inú mi nígbà náà pé:—Èmi yòò mú àwọn ọ̀rọ̀ inú irú àwọn ɛsè bẹ̀, máa sì topasẹ̀ wọn jálẹ̀ Bíbẹ̀lì, kí n sì rí itumò wọn lónà yí. Mo ní Concordance Cruden, èyí tí mo rò pé ó dára jùlọ̀ ní ayé; nítorí náà mo mú un pẹ̀lú Bíbẹ̀lì mi, mo sì jókòó sí tábilì ikẹ̀kọ̀ mi, èmi kò sì ka ohun miiran rárá, àfi diẹ̀ nínú àwọn iwé iròyin, nítorí mo ti pinnu láti mo ohun tí Bíbẹ̀lì mi tùmò sí.”

“Mo bèrẹ̀ ní Jẹ̀nẹ̀sìsì, mo sì máa ka lọ diẹ̀diẹ̀; nígbà tí mo sì dé ọ̀rọ̀ kan tí èmi kò lè yé, mo máa n wá kiri nínú Bíbẹ̀lì láti mo ohun tí ó tùmò sí. Lẹ̀yin tí mo ti la Bíbẹ̀lì kojá ní ọ̀nà yí, ọ̀, bí ọ̀títọ̀ náà ɛe farahàn ní ìmọ̀lẹ̀, tí ó sì kún fún ọ̀go! Mo rí ohun tí mo ti n wàásù fún yín. Mo ní itẹ̀lórún pé àwọn àkókò méje náà parí ní 1843. Lẹ̀yin náà mo dé àwọn ọ̀jọ̀ 2300; wọn mú mi dé sí ipinnu kan náà; ùgbòn èrò mi kò lọ sí rironú láti mo ìgbà tí Olùgbàlà yòò dé, èmi kò sì lè gbà á gbọ̀; ùgbòn ìmọ̀lẹ̀ náà kọ̀lù mí ní agbára tó bẹ̀ gẹ̀gẹ̀ tí èmi kò mo ohun tí mo lè ɛe. Nígba náà ni mo rò pé, mo gbòdò fi ẹ̀sin sílẹ̀, mo sì di ara mi mọ̀ra; èmi kí yòò lọ ní kíákíá ju Bíbẹ̀lì lọ, èmi kí yòò sì ɔ̀bú ɛ̀yin rẹ̀. Ohunkóhun tí Bíbẹ̀lì bá kòni, èmi yòò di í mú ɛ̀sin. ùgbòn síbẹ̀, àwọn ọ̀rọ̀ kan sì wà tí èmi kò lè yé.”

“Bẹ̀ ni fún ọ̀nà àgbà rẹ̀ nípa kíkẹ̀kọ̀ Bíbẹ̀lì. Ní àkókò miiran, ó sàlàyé ọ̀nà tí ó fi n dá itumò ɛsè tí ó wà níwájú wa lójú—itumò ‘ìgbà gbogbo.’ ‘Mo n ka lọ,’ ni ó wí, ‘èmi kò sì rí ibòmìrán tí a ti rí i, bí kò ɛe nínú Danieli. Nígba náà ni mo mú àwọn ọ̀rọ̀ tí ó dúró ní isopọ̀ pẹ̀lú rẹ̀, “mú kúrò.” Yòò mú ìgbà gbogbo kúrò, “láti ìgbà tí a ó ti mú ìgbà gbogbo kúrò,” àti bẹ̀ bẹ̀ lọ. Mo n ka lọ, mo sì rò pé èmi kí yòò rí ìmọ̀lẹ̀ kankan lóri ɛsè náà; nígbẹ̀yin-gbẹ̀yin mo dé 2 Tɛsalóníkà 2:7–8. “Nítorí àṣírí àìṣòdodo ti bèrẹ̀ isẹ̀ rẹ̀ tẹ̀lẹ̀; ɛni tí ó n dí i nísinsin yíi yòò máa dí i, títí a ó fi mú un kúrò ní ọ̀nà, nígbà náà ni a ó sì fi ɛni búburú náà hàn,” àti bẹ̀ bẹ̀ lọ. Nígba tí mo sì dé ɛsè náà, Ọ̀, bí ọ̀títọ̀ náà ɛe hàn gbangba tó, tí ó sì kún fún ọ̀go! Níbẹ̀ ni ó wà! èyí ni “ìgbà gbogbo” náà! Dáradára, ní bá yí, kí ni Paulu tùmò sí nípa “ɛni tí ó n dí i nísinsin yíi,” tàbí

eni tí ó n dèná á? Nípa “òkùnrin èṣè,” àti “eni búburú,” ni a n tọka sí Pópèrì. Dáradára, kí ni ó jé ohun tí n dèná Pópèrì kí a má bà a fi í hàn? Kí ló dé? Kèfèrí ni; nígbà náà, “ìgbà gbogbo” gbòdò tùmò sí Kèfèrí.” William Miller, Apollos Hale, The Second Advent Manual, 65, 66.

Láìsí imò pé “ojoojúmọ” nínú ìwé Dániẹ̀lì jẹ ààmì ìsìn òrìṣà, yóò ti sòro gidigidi fún Miller láti gbé ìtòlẹ̀ṣẹ̀ṣẹ̀ tí ó fi kọ àgbékalẹ̀ àṣòṣẹ̀lẹ̀ rẹ̀ kalẹ̀. “Ojoojúmọ” ni a rí ní ìgbà márùn-ún nínú ìwé Dániẹ̀lì, ó sì máa n tẹ̀lẹ̀ e nígbà gbogbo pẹ̀lú ààmì ìjọ-òpóòpá. Èrì pé “ojoojúmọ” nínú ìwé Dániẹ̀lì jẹ ìsìn òrìṣà wà nínú lẹ̀tá Pọ̀ọ̀lù sí àwọn Tẹ̀salóníkà. Ọ̀kan lára àwọn ikilò tí ó le jùlọ̀ nínú Ọ̀rọ̀ Ọ̀lórùn wà níbẹ̀, nítorí níbẹ̀ ni Pọ̀ọ̀lù ti sọ ní kedere pé àwọn tí kò nífẹ̀ ọ̀títọ̀ ni a ó fi itànjẹ̀ agbára ránsẹ̀ sí. Ọ̀títọ̀ tí a fi mọ̀mọ̀ gbé kalẹ̀ nínú Tẹ̀salóníkà ni idánimọ̀ ibáṣepọ̀ ìsìn òrìṣà pẹ̀lú ìjọ-òpóòpá, àti pé láti kọ ọ̀títọ̀ náà sílẹ̀ ni láti dájú pé itànjẹ̀ agbára yóò jẹ̀ àbájáde ikòsílẹ̀ náà.

A ó máa bá kókó-ọ̀rọ̀ yíi lọ̀ nínú àpilẹ̀kọ̀ tó kàn.

È dúró ní iyàlẹ̀nu, kí ẹ̀ sì yà á sílẹ̀; ẹ̀ ké, kí ẹ̀ sì ké gidigidi: wọn mutí, sùgbón kí í ṣe pẹ̀lú wáini; wọn n yíyọ, sùgbón kí í ṣe pẹ̀lú ọ̀tí lílẹ̀. Nítorí pé Olúwa ti da ẹ̀mí oorun jíjìnlẹ̀ sórí yín, ó sì ti pa ojú yín mọ̀: àwọn wòlù àti àwọn olórí yín, àwọn aríran, ni ó ti bò. Gbogbo ìran sì ti di sí yín bí ọ̀rọ̀ inú ìwé tí a fi èdìdì dì, tí ènìyàn bá fi fún eni tí ó mọ̀wé, tí wọn n wí pé, Kà á, mo bè ọ̀; ó sì wí pé, Èmi kò lè kà á; nítorí a fi èdìdì dì í: a sì fi ìwé náà fún eni tí kò mọ̀wé, tí wọn n wí pé, Kà á, mo bè ọ̀; ó sì wí pé, Èmi kò mọ̀wé. Nítorí náà, Olúwa wí pé, Níwọn bí àwọn ènìyàn yíi ti fi ẹ̀nu wọn sún mọ̀ mi, tí wọn sì fi ètẹ̀ wọn bọ̀wọ̀ fún mi, sùgbón tí wọn ti mú ọ̀kàn wọn jìnnà sí mi, tí ìbèrù wọn sí mi sì jẹ̀ èyí tí a kọ̀ wọn nípa àṣe ènìyàn: nítorí náà, kíyèsì i, èmi yóò tún ṣe ìṣe ìyanu láàárín àwọn ènìyàn yíi, àní ìṣe ìyanu àti ohun àgbàyanu: nítorí ọ̀gbón àwọn ọ̀lọ̀gbón wọn yóò ṣẹ̀gbé, ọ̀ye àwọn amòye wọn yóò sì farapamọ̀. Ègbé ni fún àwọn tí n wa ọ̀nà jíjìnlẹ̀ láti fi imọ̀ràn wọn pamọ̀ kúrò lódò Olúwa, tí ìṣe wọn sì wà nínú òkùnkùn, tí wọn sì n wí pé, Ta ni ó rí wa? ta ni ó sì mọ̀ wa? Lódótọ̀, yíyí ohun padà lódi sí ìṣètò yóò jẹ̀ bí amọ̀ onìṣe-amọ̀: nítorí ìṣe ọ̀wọ̀ yóò ha wí nípa eni tí ó ṣe é pé, Ọ̀un kò ṣe mí? tàbí ohun tí a mọ̀nà yóò ha wí nípa eni tí ó mọ̀ ọ̀n pé, Ọ̀un kò ní ọ̀ye? Isaiah 29:9–16.